

requirement — high-quality teaching of foreign languages. These strategies include modernizing and internationalizing processes and directly answer the demands of the modern epoch. They facilitate «the «dédaublement du monde» (Reimann & Zimmermann, 2008) and can serve as an exemplary and useful model of progress for those Post-Soviet universities of the world, which strive to join the European Higher Education Area.

References

1. Allahverdiev K., The Caucasian pentagram: a curse or a lucky chance? *The Caucasus & Globalization*, Volume 7, Issue 3-4, CA&CC Press, Sweden, 2013.
2. Bazieva G., Globalization and artistic culture in Kabardino-Balkaria, *The Caucasus & Globalization*, Volume 7, Issue 3-4, CA&CC Press, Sweden, 2013.
3. DammeD. V., Higher education in the age of globalization: the need for a new regulatory framework for recognition, quality assurance and accreditation, *Pendidikan dan Keilmuan*, 2010<http://pendidikan-keilmuan.blogspot.com/2010/03/higher-education-in-age-of.html>
4. Recommendation No. R (82) 18 of the Committee of Ministers to member states concerning modern languages <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet>.
5. The Oxford handbook of comparative law, In: Reimann, M., Zimmermann, R. (Eds.), Oxford University Press, 2008.
6. TSU Leading in Caucasus Region According to Webometrics Ranking https://www.tsu.ge/en/main_news/8wXNAa7GyzXDTeBTA/

УДК 37.032.5

Давиденко Т.В.,
старший викладач кафедри іноземних мов
факультету міжнародної економіки і менеджменту
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

СУЧАСНІ МЕТОДИКИ, ТЕХНІКИ Й ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИТКУ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ НАВИЧОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ

***Анотація.** Стаття присвячена визначенню важливості розвитку в студентів ВНЗ та працівників підприємств навички критичного мислення. Автор*

представляє деякі техніки та практичні вправи, які допомагають набутти, опрацювати та вдосконалити цю навичку.

Ключові слова: критичне мислення, концепція, інформація, навчання, передбачення, розвиток, стратегії, креативність, креативне мислення.

Аннотация. Статья посвящена определению важности и необходимости развития у студентов ВУЗов и работников различных компаний и организаций такого навыка, как критическое мышление. Автор предоставляет возможность ознакомления с некоторыми техниками и практическими упражнениями, которые помогут овладеть, отработать и усовершенствовать этот навык.

Ключевые слова: критическое мышление, концепция, информация, обучение, предвидение, развитие, стратегии, креативность, креативное мышление.

Summary. The article is devoted to the defining of the importance and necessity of critical thinking skills development among the students of Higher Educational Establishments and company employees. As well as presenting some of the techniques and practical exercises that are sure to help acquire, develop and improve this skill.

Key words: critical thinking, concept, information, training, foreseeing, development, strategies, creativity, creative thinking.

Сучасний світ, стрімкий розвиток промислових та інформаційних технологій, упровадження новітніх технік та технологій навчання диктують нові вимоги до навчання, тренування та підготовки спеціалістів у вищих навчальних закладах. І хоча концепція критичного мислення має багатовікову історію дослідження, саме протягом останніх десятиріч вона стала провідною в психолого-педагогічному напрямку розвитку особистості.

Поняття критичного мислення та його дефініція є досить комплексним та багатокомпонентним. Термін «критичне мислення» у сучасному розумінні виник у 60-70 роках минулого століття. Вивченню його форм та виробленню класифікацій присвячено багато наукових праць педагогів та психологів, серед яких: Турчин В.Ф., Король С.А., Івуніна Є.Є., Халперн Д., Пол Р., Елдер Л. та інші.

Усім відомо, що кожна людина навчається протягом життя, цей процес є неспинним, адже ми змушені сприймати нову інформацію у великих обсягах, пристосовуватися до нетривких станів та умов. Різноманітні факти, інформація та нові знання надходять «зі швидкістю світла», та якщо нашою метою є розумне використання цих знань та інформації, потрібно досягати чіткості та критичної креативності. При цьому переможцем буде той, хто зробить все швидко та з найменшими втратами. Безперервне навчання та розумне використання такої навички необхідне не тільки працівникам, але й самим підприємствам, якщо ті мають

довгострокові плани на існування. За словами Тома Петерса, якого називають гуром менеджменту і який разом з Пітером Друкером визначив ідею сучасного менеджменту, уявне мислення є єдиним джерелом справжньої цінності в новій економіці [6].

Щоб краще зрозуміти, що таке критичне мислення, треба пам'ятати, що слово «критичний» пішло від грецького *krisis* («відокремлювати») [1]. У випадках, коли ми стикаємося із ситуаціями, які потребують конкретних рішучих дій, або коли нам потрібні плани з позитивними наслідками, необхідне критичне мислення. Такий тип мислення дає змогу відокремитися від складної ситуації, що може завести у прірву, або, навпаки, прокладе нові шляхи до успіху. Критичним мисленням (від англ. *critical thinking*) називають систему певних суджень, використовуваних для аналізу явищ та подій з метою формулювання обґрунтованих висновків, яка дозволяє давати обґрунтовані оцінки та тлумачити ці явища та події, а також коректно використовувати отримані результати відповідно до ситуацій та проблем [2]. У своїй зразковій формі воно базується на загальноновизнаних інтелектуальних цінностях, таких як чіткість, точність, послідовність, доцільність, очевидність, доказовість, глибина, широта та чесність.

Критичне мислення тісно пов'язане з фактором креативності в нетипових ситуаціях, коли більшість людей втрачають здібність швидко та відповідно реагувати. Нетипове мислення надає змогу піднятися над буденністю та створити інноваційний продукт або прийняти правильне рішення. Необмежений потенціал креативного мислення є в кожній людини, але, дорослішаючи, вона втрачає уяву та здібність до передбачення. Саме цю здібність А. Ейнштейн уважав більш важливою, ніж знання [3].

Насправді проблема не стільки в тому, що наразі виникла загальна потреба в розвитку критичного мислення, а в тому, що будь-яка людина мислить, але просто мислення є мисленням викривленим та спотвореним, уривчастим та відверто упередженим. При цьому варто зазначити, що якість життя, а також якість усього, що ми виробляємо, робимо або будемо, безпосередньо залежить від якості нашої думки. Неякісне мислення дуже багато коштує як у грошовому розумінні, так і в розумінні якості життя. Отже, майстерність мислення треба систематично розвивати.

Необхідно пам'ятати, що критичне мислення не є абсолютною та універсальною категорією, вона залежить від мотивів, які спонукають людину. На думку Р. Пола, егоїстичні та особистісно-спрямовані мотиви вбачають в собі майстерну маніпуляцію ідеями, щоб задовольнити індивідуальні інтереси. І навпаки, якщо

мислення має в основі інтелектуальну чесність та щиросердні наміри подолання перешкод, — це є мислення людини, що вивчає сутність проблеми з метою її всебічного та об'єктивного розуміння, не маючи на меті задоволення особистісних потреб [5].

Сучасні підходи до розвитку критичного мислення зумовлені вищезазначеними умовами розвитку суспільства. Критичне мислення вимагає мислення без бар'єрів або суджень, що є однією з двох базових навичок водночас з креативним мисленням. Це один з найважливіших елементів, необхідних для розв'язання проблем та набуття нових навичок. Навички критичного мислення поділяють на три категорії: афективні, когнітивні стратегії, спрямовані на розвиток макроздібностей, та когнітивні стратегії для мікронавичок. Усі вони поєднані між собою та переслідують єдину мету — навчити вас та дати вам змогу розуміти та обробляти інформацію краще. Є певна низка вправ, здебільшого розроблених західними спеціалістами, для розвитку цих навичок.

Саме тут може виникнути справедливе питання: «Навіщо людині розвивати навички критичного мислення?» Звичайно, ці навички стануть у нагоді будь-кому, але найкориснішими будуть для тих, хто постійно розв'язує проблеми та приймає рішення, особливо якщо вони не мають розкоші попередньої підготовки. За умов наявності достатньої кількості часу більшість людей може підготувати та репрезентувати гідні рішення, що відображатимуть усі їхні здібності. Але коли рішення необхідне негайно або коли є нестача певних фактів, процеси мислення уповільнюються. Проте здібності швидко думати та швидко говорити не є вродженими, їх можна розвивати.

Так, К. Маннінг у своєму блозі (*Critical Thinking Exercises: 9 Facts and How they Elevate Your Mind*) [4] пропонує 10 таких вправ:

1. Головоломки — добре відомі всім завдання, які вимагають порівняння, певного аналізу ситуації, розкладання ситуації на складники, що дає змогу визначити правильну відповідь. Наприклад: у змаганнях беруть участь троє (Ліз, Майкл та Джон), причому найбільше балів у найстаршого учасника, Джон отримав третину балів, а Майкл — стільки балів, скільки у двох інших гравців разом. Хто з гравців наймолодший?

2. Відкриті запитання, сутність яких полягає у відповіді, що виходить за рамки тільки двох опцій, тому це в багатьох випадках спеціальні питання, де потрібно вказати причину: чому, як, яким чином, за якими ознаками, як на вашу думку та ін.

3. Логічні загадки, такі як Судоку, кросворди, Хіторі.

4. Доведи або спростуй твердження — завдання полягає в наданні доказів за або проти щодо певної думки або факту.

5. Опиши предмет або явище, не називаючи його, причому можна надавати не тільки фактичну інформацію, але й особистісні судження.

6. Аналізуйте свої письмові роботи на предмет наявності будь-яких прикладів критичного мислення в тексті.

7. Емоційні навички: контролюйте свої емоції та використовуйте їх на свою користь. Гіперемоційна людина створює певні проблеми на робочому місці, тому розвиток інтелектуальної чесності та покірності, обізнаності та мужності допоможе створити гідні особистісні та робочі відносини.

8. Макроздібності: розвиток критичного мислення впливає на ваші макроздібності знаходити інформацію та вирішувати, наскільки вона є потрібною та корисною для конкретної мети. Під час прийняття рішень людина користується навичками читання, обговорення, оцінювання та критичного мислення, а ці компетенції також необхідні для письма, написання рецензій, розв'язання проблем, вони покращують ваші навички тлумачення та наведення доказів.

9. Пізнавальні підходи: те, як ви порівнюєте та аналізуєте твори мистецтва або результати наукових експериментів, становить ваші когнітивні (пізнавальні) навички. Усе це також пов'язане із загальною швидкістю оброблення інформації, пам'яттю та здібністю концентрувати увагу. Отже, вправи на вдосконалення навичок критичного мислення позитивно впливають на пізнавальні навички.

10. Автор дає пораду під час розвитку та вдосконалення необхідних навичок залучати не тільки різноманітні вправи, але й брати участь у спеціальних курсах, таких як «*Learn the Skill of Effective Mind Mapping*», «*Think like a Supervillain*» або читати блог «*Higher Order Thinking Skills are Crucial for Business Success*», що це дасть змогу покращити вміння.

Також варто приділити увагу книзі М. Карозеллі «50 вправ на розвиток навичок критичного мислення», де докладно викладено зміст вправ, мета вправ, подані необхідні додатки, вказаний потрібний проміжок часу для виконання, можливість індивідуальної роботи або роботи в парі, у малих або великих групах. Вправи представляють різноманітні проблемні ситуації, до яких неможливо застосувати вже наявні готові рішення. Учасники повинні протягом певного проміжку часу знайти рішення та обґрунтувати його. Щоб розробити стратегію розв'язання проблеми,

широко застосовують групову роботу, вправи на встановлення контакту, техніку «автономії об'єкта», тобто персоніфікацію проблеми шляхом перенесення її в інше місце або інший час. Варто також відзначити техніку *персоніфікації*, яка пропонує «оживити» неживий об'єкт.

Зразок завдання. Закінчіть думку:

«Якщо ця проблема могла б говорити, вона б сказала...»

«Якщо ця проблема могла б думати, вона б усвідомила...»

«Якщо ця проблема могла б чути, вона б дізналась...»

«Якщо ця проблема могла б творити, вона б зробила...»

«Якщо цю проблему можна було б вдягнути, вона була б схожа...»

Висновки дослідження. Можна виокремити три групи людей у будь-якому колективі чи організації, що напевне отримають користь від використання вправ на розвиток навичок критичного мислення. По-перше, тренери, які зможуть збагатити свої презентаційні матеріали шляхом використання швидких інтерактивних вправ, які стимулюють мислення та групову співпрацю незалежно від теми зустрічі або лекції. По-друге, ті, хто навчаються, адже їм буде репрезентовано широкий спектр стратегій, які допоможуть описати проблему та сформулювати рішення. І, по-третє, організації отримають прибуток, адже покращення мислення з боку працівників завжди сприяє покращенню фінансової ситуації в компанії.

Література

1. Критическое мышление [Електронний ресурс]; Wikipedia. — Режим доступу: <http://ru.wikipedia.org/w/index.php.title>
2. Defining Critical Thinking [Електронний ресурс]: The Critical Thinking Community. — Режим доступу: <http://www.criticalthinking.org/pages/defining-critical-thinking / 766>
3. Caroselli M. 50 Activities for Developing Critical Thinking Skills. Amherst, Massachusetts : HRD Press, 2009. — 301p. — ISBN 978-1-59996-196-5
4. Manning Katrina. Critical Thinking Exercises: 9 Facts and How They Elevate Your Mind [Електронний ресурс]: Режим доступу: <https://www.udemy.com/blog/critical-thinking-exercises/>
5. Paul Richard. Critical Thinking: How to Prepare Stidents for a Rapidly Changing World. — 4th ed. — Foundation for Critical Thinking, 1995. — 572p. — ISBN 0-944583-09-1
6. Peters Tom. [Електронний ресурс]: Режим доступу: tompeters.com

Дикарева Л.Ю.,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри українознавства
Київського національного університету
будівництва й архітектури

ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ СТУДЕНТАМ-ІНОЗЕМЦЯМ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Анотація. У статті розглядаються проблеми викладання української мови студентам-іноземцям заочної форми навчання. Автор пропонує свій варіант занять з української мови як іноземної, сутність якого полягає систематизації вивченого матеріалу з граматики української мови, розширення словникового запасу, вироблення необхідних вмінь та навичок усного та писемного мовлення, читання та аудіювання.

Ключові слова: викладання української мови студентам-іноземцям, формування артикуляційно-слухових навичок; семантизація нових слів і понять; тексти українознавчого спрямування.

Аннотация. В статье рассматриваются проблемы преподавания украинского языка студентам-иностранцам заочной формы обучения. Автор предлагает свой вариант занятия, суть которого заключается в системном подходе к расширению словарного запаса, развитию навыков чтения, письма, говорения и аудирования.

Ключевые слова: преподавание украинского языка студентам-иностранцам, формирование артикуляционно-слуховых навыков, семантизация новых слов и понятий.

Abstract. The article highlights the problems of distance learning courses of the Ukrainian language for foreign students. The author suggests her variant of the lesson which includes exercises to develop speaking and writing skills as well as reading and listening comprehension.

Key words: articulation and listening comprehension, semantics of new words and notions, Ukrainian literature, Ukrainian art.

Проголошення української мови єдиною державною мовою в Україні поставило перед україністикою й методикою викладання української мови нові теоретичні й практичні завдання. За цей час написано досить багато підручників, але питання щодо роботи зі студентами залишається відкритим. Особливо ця проблема відчувається при роботі зі студентами-іноземцями заочної форми навчання.

Отже, навчання студентів-іноземців в університетах України вимагає розробки спеціальних методик для усвідомленого вивчення мови, що дозволило б студентам брати активну участь у